

2. Dickon, B., Hals, M. and Stabs, P. (1999), *Globalna sotsialna politika* [Global social policy] Bases, Kyiv, Ukraine.
3. Dolyshny, M.I. (2006), *Regionalna politika na rubezhi XX-XXI stolit: novi prioriteti* [Regional policy at a boundary of XX-XXI centuries: new priorities], Sciences thought, Kyiv, Ukraine.
4. Lukinov, I.V. (1997), *Ekonomichni transformatsiyi* [Economic transformations], Book, Kyiv, Ukraine.
5. Ivanova, O.L. and Popsuyenko, Yu.G. (2003), *Sotsialna politika: teoretichni aspekti* [Social policy: theoretical aspects], course of lectures, KM Academy, Kyiv, Ukraine.
6. Savitskaya, G.V. (2001), *Analiz hozyaystvennoy deyatelnosti predpriyatiya* [Analysis of economic activity of the enterprise], Novoe znanie, Minsk, Byelorussia.

УДК 62.009.12 (477.64)

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Шмиголь Н.М., д.е.н., професор, Павлюк Т.С., аспірант

*Запорізький національний університет
Україна, 69000, Запоріжжя, вул. Жуковського, 6б*

Jeppu@bk.ru

У статті досліджено та проаналізовано економічний стан та експортний потенціал машинобудівної галузі Запорізького регіону та експортний потенціал окремих відомих підприємств машинобудівної галузі Запоріжжя. А саме експортний потенціал таких підприємств Запорізького машинобудівного комплексу, як: ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» (ЗАЗ), ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Запорізький електроапаратний завод», ПАТ «Запорізький завод надпотужних трансформаторів «Супер», ПАТ «Запорізький завод «Перетворювач», КТ «Запорізький завод високовольтного обладнання». Проаналізовано конкурентоздатність їхньої продукції на закордонних ринках машинобудування та перспективи покращення конкурентоздатності їх продукції та підвищення показників експорту в країні різних частин світу. Також висвітлено основні проблеми та перешкоди на шляху покращення та підвищення експортного потенціалу підприємств машинобудівного комплексу України та Запорізької області зокрема. Зроблено акцент на несприятливих зовнішніх чинниках, що впливають на диверсифікацію експорту Запорізького регіону та машинобудування Запоріжжя. Виділено певні внутрішні проблеми та запропоновано основні методи, шляхи їх подолання. Наведено ряд певних заходів, які б доцільно було провести з метою подолання перешкод на шляху запорізького експорту продукції машинобудування. Також у статті прогнозовано майбутній перспективний розвиток машинобудування підприємств Запорізького регіону, досягнення якого буде можливе завдяки поліпшенню певних фінансових та управлінських умов на кожному окремому підприємстві, що займається машинобудування в Запорізькому краї. Зроблено певні висновки щодо поставлених цілей та задач цієї статті, а також проаналізовано роботи авторів, що займалися цією тематикою та ставили перед собою за мету вирішення подібних проблем машинобудівної галузі України загалом, та Запорізької області зокрема. У статті виділено чинники формування експортного потенціалу підприємств машинобудівної галузі України. Наведено певні напрями машинобудування тих підприємств, продукція яких є конкурентоспроможною на іноземних ринках та формує експортний потенціал країни взагалі, та підприємств машинобудування Запорізької області.

Ключові слова: експортний потенціал, експорт, машинобудівна галузь, Запорізька область, економічний стан, продукція, підприємство, конкурентоздатність.

Шмыголь Н.Н., Павлюк Т.С. ЭКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРІДПРИЯТІЙ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ ЗАПОРОЖСКОГО РЕГИОНА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ / *Запорожский национальный университет, Украина*

В статье исследовано и проанализировано экономическое состояние и экспортный потенциал машиностроительной отрасли Запорожского регион, а также экспортный потенциал отдельных известных предприятий машиностроительной отрасли Запорожья. А именно проанализирован экспортный потенциал таких предприятий Запорожского машиностроительного комплекса, как: ПАО

«Запорожский автомобилестроительный завод» (ЗАЗ), ПАО «Мотор Сич», ПАО «Запорожский электроаппаратный завод», ПАО «Запорожский завод сверхмощных трансформаторов «Супер», ПАО «Запорожский завод «Преобразователь», КП «Запорожский завод высоковольтного оборудования». Проанализирована конкурентоспособность их продукции на иностранных рынках машиностроения и перспективы улучшения конкурентоспособности продукции и повышения показателей экспорта в страны разных частей света. Также освещены основные проблемы и препятствия на пути улучшения и повышения экспортного потенциала предприятий машиностроительного комплекса Украины и Запорожской области в частности. Сделан акцент на неблагоприятных внешних факторах, которые влияют на диверсификацию экспорта Запорожского региона и машиностроения Запорожья. Выделены определенные внутренние проблемы и предложены основные методы, пути их преодоления. Приведен ряд мероприятий, которые было бы целесообразно провести с целью преодоления препятствий на пути запорожского экспорта машиностроительной продукции. Также в статье прогнозируется будущее перспективное развитие машиностроения Запорожского региона, достижение которого будет возможно при улучшении определенных финансовых и управленческих условий на каждом конкретном предприятии, которые занх целей и задач данной статьи, а также проанализированы работы авторов, которые занимались данной тематикой и ставили перед собой цель решить подобные проблемы машиностроительной отрасли Украины в целом и Запорожской области в частности. В статье выделены факторы формирования экспортного потенциала предприятий машиностроительной отрасли Украины. Приведены определенные направления машиностроения тех предприятий, продукция которых является конкурентоспособной на иностранных рынках и формирует экспортный потенциал страны в целом и предприятий машиностроительной отрасли Запорожской области.

Ключевые слова: экспортный потенциал, экспорт, машиностроительная отрасль, Запорожская область, экономическое состояние, продукция, предприятие, конкурентоспособность.

Shmugol N., Pavlyuk T. THE EXPORT POTENTIAL OF THE MACHINE-BUILDING INDUSTRY ENTERPRISES OF ZAPORIZHIAN REGION: CURRENT STATUS, PROBLEMS, PERSPECTIVES / *Zaporizhzhya National University, Ukraine*

In the article researched and analyzed the economic situation and the export potential of machine-building industry of Zaporozhian region. Analysis of the status and the export potential of some well-known machine-building enterprises of Zaporizhzhya. Also analysed the export potential of the enterprises of machine building complex as: PJSC «Zaporozhye avtomobilebudevniy plant» (ZAZ), PJSC «Motor sich» PJSC «Zaporizhzhya electric apparatus plant», PJSC «Zaporozhye plant of high performance transformers Super», PJSC «Zaporozhye plant Converter», CT «Zaporizhzhya plant of high voltage equipment». Analysis of the competitiveness of their products in foreign markets and the prospects for improving the competitiveness of their products and increase exports to countries around the world. Also highlight the major challenges and obstacles to improving and enhancing the export potential of machine-building industry of Ukraine and Zaporizhian region in particular. Focus on the adverse external factors that affect the export diversification of Zaporozhian region and engineering of Zaporizhzhya. Allocated to certain internal problems and proposed the basic techniques and ways to overcome them. A number of activities that it would be useful to undertake with a view to overcoming the obstacles to the export of engineering products. The article predicted the future long-term development of mechanical engineering of the Zaporizhian region, to which it will be possible to improve certain financial and management conditions in each particular enterprise involved in mechanical engineering in Zaporozhian region. Made certain conclusions regarding the goals and objectives of this article, and also analyzed the work of authors who were engaged in the topic and wanted to address such problems of machine-building industry of Ukraine and Zaporozhian Region in particular. The article highlighted the factors forming the export potential of the enterprises of machine-building industry of Ukraine. Are certain areas of mechanical engineering enterprises, whose products are the choirs is competitive on foreign markets and export potential of the country as a whole and of the enterprises of machine-building industry of Zaporozhian region.

Key words: export potential, exports, machine-building industry, Zaporizhian region, economic conditions, products, enterprises competitiveness.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасному світі, у час, коли зовнішньоекономічні відносини та зовнішня торгівля, зокрема відіграють дуже вагоме значення в розвитку та економічному стані будь-якої держави, коли від зовнішньої торгівлі та від диверсифікації експорту залежить економічне становище країн, є актуальним питання покращення та підвищення экспортного потенціалу підприємств країни. Запорізький регіон є одним з провідних регіонів України в машинобудуванні. Машинобудівний комплекс Запоріжжя представлений багатьма відомими підприємствами галузі. Але в сучасних умовах розвитку економіки нашої держави всі ці підприємства потребують структурної перебудови, реорганізації виробництва та значної підтримки з боку держави та з боку приватних інвесторів. На шляху підвищення виробничої потужності та

експорту продукції підприємств нашого регіону стоїть безліч перешкод. Тому саме висвітленню цих проблем та шляхів їх подолання присвячена ця стаття. Цим питанням займалися багато вчених, але з плином часу проблеми з'являються знов нові та нові, і тому ця тема є актуальною та потребує детального розгляду, аналізу та вирішення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методологічному та практичному аспектам аналізу експортного потенціалу присвячені праці провідних зарубіжних та вітчизняних вчених, а саме Л. С. Кутідзе [1], В. Д. Андріанова, М. Е. Сейфуллаєвої, Ю. М. Бахрамова, Н. І. Діденко, Н. І. Зав'ялова, Г. А. Шагалова, А. А. Мазаракі [2], С. В. Сіденко [3], Е. В. Кобзевої [4], О. О. Кириченко, Г. Б. Крушницької, Т. І. Ломаченко, В. Я. Маштабея, К. М. Афанасьєва та інших. Що стосується саме розгляду проблем підвищення експортного потенціалу, а також актуальних проблем, що стоять на перешкоді збільшення експорту, слід розглядами аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Саме на аналізі проблем підвищення експорту та покращення експортного потенціалу робиться основний акцент статті. Цим питанням присвячені праці таких вчених, як: В. Т. Мовчан, Л. А. Мельник, Л. С. Кутідзе [1], А. А. Мазаракі [2], Ю. А. Верланов, Ж. В. Стеценко [5], І. Н. Орлик, М. Б. Ковальчук [6] та ін. Але все ж таки проблема підвищення експортного потенціалу залишається відкритою, а за сучасних умов розвитку світогосподарських зв'язків ще і дуже актуальною, і тому потребує нового та сучасного аналізу та пошуку вирішення актуальних проблем, що стоять на шляху завоювання міцних позицій на світовому ринку та покращення конкурентоспроможного експортного сектора економіки та певних окремих галузей в окремих регіонах країни.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою статті є аналіз та дослідження проблем та сучасного стану експортного потенціалу підприємств машинобудівної галузі Запорізької області. Також на меті є визначення стратегічних напрямів розвитку експортного потенціалу та експорту загалом підприємств машинобудування Запоріжжя. Постановка та вирішення наступних цілей обов'язково спирається на сучасний стан світового господарства та реалії економічного та інтеграційного становища у світі на сучасному етапі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Машинобудівний комплекс України (як і Запорізької області, зокрема) є однією з найбільш спірних і суперечливих галузей промисловості нашої країни. За даними різних експертів і аналітиків одні і ті ж самі підприємства за один і той самий період часу висвітлюються різними цифрами та різними показниками. З огляду на економічні видання можна стверджувати, що машинобудування Запорізької області процвітає, показує тільки позитивні зрушення і приносить постійний дохід країні. В інших джерелах зустрічаємо – машинобудування Запоріжжя в кризовому стані, галузь збиткова. Однак слід все ж таки виявити, хто ж правий, а хто ні. Для цього необхідно проаналізувати основні статистичні показники за останні кілька років кількох провідних компаній нашого регіону, що виробляють продукцію машинобудівної галузі.

Основними і найбільш відомими підприємствами Запорізького машинобудівного комплексу є: ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» (ЗАЗ), ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Запорізький електроапаратний завод», ПАТ «Запорізький завод надпотужних трансформаторів «Супер», ПАТ «Запорізький завод «Перетворювач», КТ «Запорізький завод високовольтного обладнання» і багато інших. Звернемо увагу на показники семилітньої давнини. Отож, сім років тому з січня по травень 2007 машинобудівний комплекс Запорізької області відображав позитивну картину промисловості в регіоні. Головне Управління економікою Запорізької облдержадміністрації надало інформацію про те, що обсяги виробництва в цій галузі збільшилися на 51,3% порівняно з 2006 роком. За даними

Запорізької обласної державної адміністрації в цей період 2007 року було вироблено 70056 автомобілів, а це на 46,6% більше ніж за відповідний період 2006 року; 2268 вантажних автомобілів, у відсотках на 2,4% більше, ніж у попередньому році цього ж періоду, та 3294 т ізольованого проводу, що на 56,7% більше, ніж протягом тих же 5 місяців 2006 року (за даними Запорізької облдержадміністрації). Ці показники були досягнуті за рахунок збільшення виробництва таких підприємств Запорізької області, як: ПАТ «Запоріжтрансформатор», ПАТ «Запорізький автомобільний завод», ПАТ «Запорізький кабельний завод» (збільшення обсягів виробництва відповідно на – 90%, понад ніж 60% та понад 40%).

Крім того, слід зазначити, що тенденція швидкого зростання обсягів виробництва машинобудівного комплексу Запорізького регіону спостерігалась також починаючи з 2005-2006 рр., які тут ми не розглядаємо. Але все ж таки можна хоча б зазначити, зростання обсягів виробництва машинобудівного комплексу Запорізької області у першій чверті 2006 року, відзначається на позначці 27,2% (за даними Запорізької облдержадміністрації).

Слід також зазначити, спостерігаються і певні темпи зниження виробництва в машинобудівній галузі нашого регіону. Звичайно цьому сприяло кризове становище економіки загалом. Так, за 2009 рік рівень виробництва підприємств машинобудівної галузі Запорізької області знизився майже на 52 відсотки. Підприємства регіону у зв'язку з різким скороченням попиту були змушені згорнути виробництво деяких видів продукції. Як приклад: «Запорізький автомобілебудівний завод» у 2009 році випустив 46 тис. автомобілів, у той час як, скажімо, у 2007 році було вироблено більш ніж 282 тис. автомобілів. Ситуація дещо покращилася у 2010 році. Порівняно з 2009-м виробництво зросло на 8,3%. У 2011 році збільшення обсягу виробництва в порівнянні з 2010-м досягло 14,1%. Здавалося б, чого ж ще бажати підприємству, що постійно набирає обертів, але є також пастки. Галузь загалом є нестійкою – один місяць економічні показники «стрибають» вгору, решту – вниз. Це знову дає підстави вважати, що криза не минула (принаймні для Запорізького машинобудування). Велика частина виробів залишається на складах підприємств. Так, станом на 1 листопада 2011 року залишки сепараторів для молока склали 45,2 тисячі одиниць (понад 50% усіх, що були випущені з початку року), електричних трансформаторів 6953 одиниць (35,4%). Не вдалося реалізувати також 13,3 відсотка реакторів електричних, індуктивних котушок та статичних електричних перетворювачів, електричного високовольтного обладнання 8,2%, 9,4% – електричного низьковольтного дроту і кабелю для номінальної напруги до 1000 v (4276 км) і 14% – високовольтних для напруги понад 1000 v (546 км). Раніше також були залишки, але їх було як мінімум на 40-50% менше (за даними «Голос України» від 23 лютого 2012 року).

Якщо говорити про продуктивність індустрії на 2013 рік, є позитивні зрушення в грудні 2013 року. На машинобудівних підприємствах Запорізької області обсяги виробництва збільшилися на 13,1% у порівнянні з листопадом 2013 і в порівнянні з груднем 2012 року на 0,4% (індекс промислового виробництва за 11 місяців склав 98,4 відсотка), (за даними Запорізької обласної державної адміністрації).

Отже, перейдемо до основної суті статті, тобто саме до експортного потенціалу машинобудівної галузі Запорізької області. Участь країни в міжнародному поділі праці, а також входження господарства країни в систему світових господарських відносин є дуже важливою для повноцінного та прогресивного розвитку економіки будь-якої держави. Можливість продавати свої товари на світових ринках на вигідних для країни-експортера умовах, а також підтримувати престиж вітчизняних товарів на зовнішніх ринках, постійно підвищувати темпи зростання експорту різних товарів за умов справедливої вільної конкуренції – чи не є саме це одним із головних пріоритетів у проведенні зовнішньоекономічної політики держави з приводу міжнародних торговельних відносин з різними країнами світу? Адже саме збільшення та диверсифікація експорту готової продукції держави дає змогу оцінити її експортний потенціал. Експортний потенціал країни можна

визначити шляхом аналізу обсягів товарів і послуг, що виробляються та можуть бути виробленими в економіці держави і можуть бути реалізованими на світових ринках з максимальною вигодою для певної держави. Говорячи про нашу країну, слід зазначити, що Україна стоїть на шляху зближення зі світовим господарством, зокрема з господарствами європейських країн, що все більше відкривають нам свої кордони для вільного або пільгового ввезення продукції галузей нашої економіки. Усе це зумовлює необхідність визначення засад, на яких саме має розвиватися експортний потенціал України.

Україна мала завжди і має тепер досить непоганий експортний потенціал, особливо в галузях чорної металургії, машинобудування. Сьогодні, коли економіка України має певні позитивні зрушення в науково-технічній сфері, це дає змогу підвищувати та нарощувати експортний потенціал саме в машинобудівній галузі. Збільшення участі України в міжнародному поділі праці, а саме у вигляді міжнародної кооперації виробництва дає можливість говорити про майбутні позитивні зрушення в галузі машинобудування і в диверсифікації експорту цієї галузі.

Для більш детального та наочного аналізу стану експортного потенціалу підприємств машинобудування Запорізького регіону порівнюємо ще й обсяги реалізованої продукції машинобудування України та машинобудування Запорізької області з 2010 по 2013 роки (тавл. 1).

Таблиця 1 – Обсяги реалізованої продукції машинобудування України та машинобудування Запорізької області з 2010 по 2013 роки

Роки	Кількість реалізованої продукції машинобудування України (тис. грн.)	Реалізована продукція машинобудування України у відсотках до загального обсягу всієї реалізованої продукції (%)	Кількість реалізованої продукції машинобудування Запорізької області (тис. грн.)	Реалізована продукція машинобудування Запорізької області у відсотках до загального обсягу всієї реалізованої продукції (%)
2010	99270,5	9,3	12722260,9	19,0
2011	133469,0	10,0	16401153,2	20,1
2012	143533,1	10,2	16384820,2	19,9
2013	117745,7	8,7	15070092,6	19,2

Із табличних даних бачимо, що експортний потенціал машинобудівної галузі Запорізької області по відношенню до експортного потенціалу машинобудування України взагалі, займає вагомe місце (рис. 1, 2).

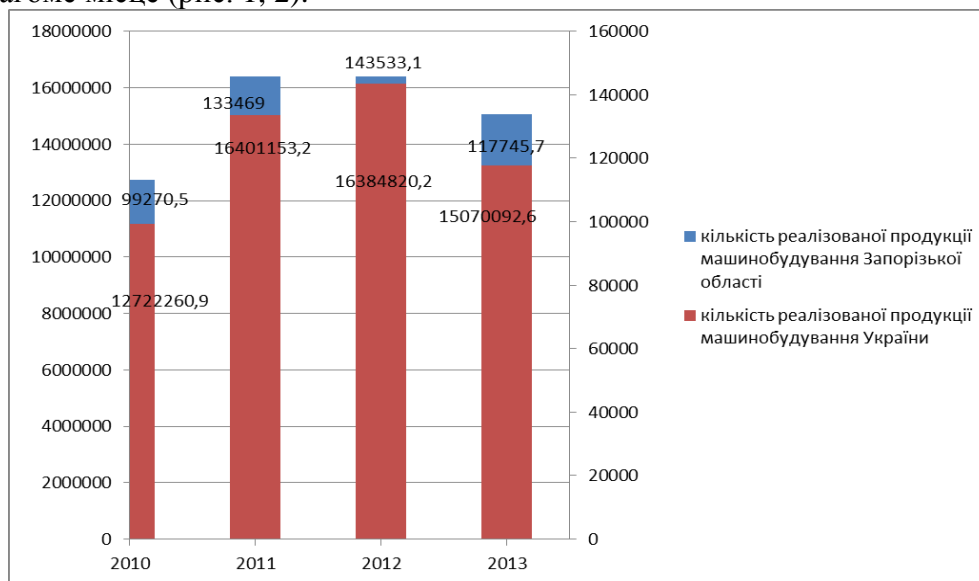

Рис. 1. Обсяги реалізованої продукції машинобудування по Україні та в Запорізькій області за 2010-2013 роки (тис. грн.)

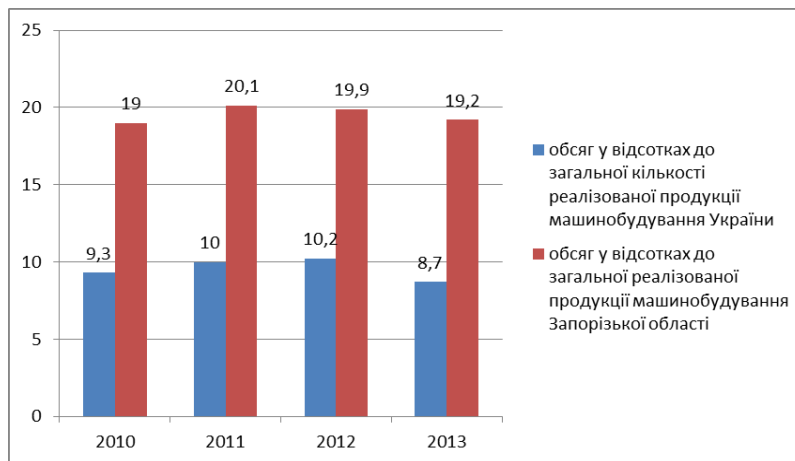

Рис. 2. Обсяги реалізованої продукції машинобудування по Україні та в Запорізькій області за 2010-2013 роки у відсотках до загальної кількості реалізованої продукції

З аналізу даних таблиць та графіків можна зробити висновок, що машинобудівна галузь Запорізького регіону займає значне місце в експорті продукції машинобудування України. Також за наведеними даними можна говорити, що машинобудівна галузь України і зокрема машинобудування Запорізького краю поступово набирали обертів у виробництві та реалізації виготовленої продукції. Але з 2013 року спостерігається певний спад експорту продукції машинобудування і України загалом, і підприємств машинобудування Запорізького регіону.

Рівень інтегрованості країни в систему світового господарства та в міжнародний поділ праці зокрема, значною мірою залежить від кількісної та якісної характеристик її експорту. Тому говорячи про рівень участі України на світовому ринку продукції машинобудівної галузі може, зокрема, свідчити такий показник, як експортна квота, а саме відношення обсягу експорту до валового внутрішнього продукту (ВВП). Якщо говорити про машинобудування саме нашого регіону, тобто Запорізької області, то за даними держкомстату зазначимо, що у 2013 році було реалізовано продукції машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування, на загальну суму 13503587,0 тис. грн., а це 25% по відношенню до всієї реалізованої продукції промисловості регіону. Тобто можна зазначити, що чверть експорту промислової продукції Запорізького регіону – це саме продукція машинобудування. Хотілося б мати більш вагомий відсоток, але це і так свідчить про значний експортний потенціал галузі області, а з іншого боку, радіємо тому факту, що експорт регіону є різнобічним. Тобто спостерігається значна диверсифікація експорту по різних галузях економіки в області, а це є завжди позитивним для економіки країни взагалі.

У свою чергу Угода про асоціацію між Україною і Європейським Союзом і створення зони вільної торгівлі буде і надалі сприяти збільшенню експортного потенціалу України на європейському ринку, про що заявив керівник торгово-європейського відділу Представництва ЄС в Україні Ніколас Бердж на конференції, яка відбувалася в Києві та була присвячена створенню зони вільної торгівлі. Далі все буде залежати від дій нашого уряду та від підприємств різних галузей економіки України, і від підприємств машинобудівної галузі зокрема. А саме, в першу чергу слід вирішити деякі проблемні питання та суперечності, що стоять на перешкоді вільному виходу продукції машинобудівної галузі на світові ринки. Зазначимо такі:

- тенденції зростання в експорті частки сировинних товарів;
- ускладнений вихід на світові ринки українських підприємств внаслідок протекціоністських заходів з боку низки країн світу щодо захисту власних ринків;
- недостатній розвиток системи сертифікації та контролю якості експортної продукції в умовах зростання на світових ринках вимог не тільки до науково-технічних параметрів, а й до споживчих та екологічних характеристик продукції;
- відсутність досвіду та спеціальних знань щодо виходу на світові ринки в більшості вітчизняних підприємств, низький рівень маркетингової діяльності, нескоординованість дій;

- недостатнє інвестування в перспективні експортоорієнтовані проекти за рахунок внутрішніх і зовнішніх ресурсів;
- обмежені можливості використання іноземних інвестицій та кредитів для розвитку українського експорту внаслідок низького міжнародного рейтингу надійності України.

Крім цього, на розвиток експортного потенціалу України та експортного потенціалу машинобудівної галузі, зокрема, впливають такі чинники:

- не дуже висока ефективність виробництва;
- висока енерго- та матеріаломісткість продукції;
- високий рівень спрацьованості основних виробничих фондів;

Також обов'язково слід зазначити, що на виготовлення конкурентоздатної продукції на експорт дуже впливає залежність нашої держави від імпорту енергоносіїв, а також їх висока цінова політика. Весь експортний потенціал нашої країни значною мірою зараз залежить від рівня економічного розвитку окремих регіонів та від рівня розвитку тієї чи іншої галузі в різних областях України. Якщо аналізувати розвиток регіонів нашої держави за обсягами зовнішньої торгівлі, то слід зазначити, що найбільша питома вага на експортну продукцію припадає на Дніпропетровську, Донецьку, Запорізьку, Луганську області та м. Київ, які разом забезпечують понад 60% усього експорту (за даними Держкомстату) [7].

Повернемося до експортного потенціалу певної галузі, певного регіону, а саме до експортного потенціалу машинобудування Запорізького краю. Основні чинники, що впливають на розвиток експортного потенціалу галузі, такі:

- недосконалість норм українського законодавства порівняно з нормами, що прийняті у міжнародній практиці, у сфері здійснення і розвитку експортної діяльності,
- недостатня конкурентоспроможність вітчизняної продукції машинобудування;
- недостатній розвиток української системи сертифікації і контролю якості експортної продукції;
- поганий фінансовий стан більшості підприємств галузі;
- нестабільний курс гривні, що звужує можливості використання курсового фактору з метою просування експорту;
- недостатність досвіду і спеціальних знань у роботі в сфері експорту у більшості підприємств галузі;
- недостатня координованість діяльності експортоорієнтованих підприємств на зовнішніх ринках.

Виходячи саме з цих та інших негативних чинників впливу на експорт машинобудування Запорізького регіону, зазначимо певні заходи, яких потребують підприємства галузі машинобудування нашого краю:

- по-перше – це планування обсягів і номенклатури експортної продукції зі своєчасним дослідженням кон'юнктури зовнішніх ринків та урахуванням динаміки ринкових змін;
- по-друге – взаємоузгодження перспективних та оперативних планів виробництва експортної продукції;
- по-третє – розробка перспективних та річних бюджетів підприємства з урахуванням запланованих обсягів експорту продукції та вдосконалення методів планування витрат, собівартості та ціни експортної продукції;
- а також розробка цільових програм щодо виробництва та реалізації експортної продукції.

У сучасній ситуації для економіки України найближчим часом необхідно передбачити заходи, які б поступово забезпечували заміну експорту металу експортом машин, устаткування, металовиробів, і суттєво збільшити виробництво продукції машинобудування для експорту та заміни імпорту. Для цього необхідно проводити активну фінансову

підтримку підприємств машинобудівної та сумісних з нею галузей економіки України з боку держави та з боку приватних інвесторів для покращення стану підприємств, а також для диверсифікації експорту. Необхідна державна підтримка в сфері розвитку інновацій у машинобудування, для підвищення конкурентоздатності нашої продукції машинобудівної галузі на закордонних ринках. У сучасних умовах, коли багато підприємств галузі значно зменшили свої економічні показники, залишилися сам на сам з проблемною фінансовою ситуацією, необхідно провадити певні державні методи, націлені на підвищення експорту продукції машинобудівної галузі, і це не лише фінансова підтримка, а ще й адміністративні заходи. Маються на увазі податкові канікули, експортні субсидії, додаткові пільги та спрощення оподаткування в цій галузі. У цей же час слід спрямовувати зусилля на відновлення потужностей експортного спрямування в інших галузях промисловості, що так чи інакше пов'язані з машинобудівною галуззю. Також слід вирішувати питання створення нових експортних потужностей для випуску новітньої високотехнічної продукції, виходячи з наявного попиту на міжнародних ринках. Найбільше уваги необхідно приділити підприємствам машинобудівного комплексу, який повинен збільшити експорт продукції та значно розширити асортимент технічного переозброєння сільськогосподарського виробництва.

Проблема підвищення експорту продукції запорізького машинобудування ускладнюється ще й тим, що більша частка експорту продукції цієї галузі орієнтована на Росію (у 2013 році – 52% всієї випущеної продукції, що становило \$5,35 млрд). Зіпсовані відносини між Києвом та Москвою негативно позначилися на основних експортних галузях української економіки – машинобудуванні, металургії, хімпромі. За січень-лютий 2014 року [7] експорт машин і устаткування з України до Росії скоротився майже на 10%, у порівнянні з аналогічним періодом 2013 року – до \$922 млн. За даними президента Українського аналітичного центру Олександра Охрименко, за перші чотири місяці 2014 року експорт машин та устаткування з України до Росії знизився на 50%. Важко прогнозувати, що ж буде далі. Головні статті експорту машинобудування Запорізької області зорієнтовані на російське споживання. Після розпаду СРСР ані українські підприємства, ані російські не намагалися знайти нових партнерів, тому що за довгі роки спільної співпраці вже було досить вдало налагоджено коопераційні зв'язки, що давало змогу гідно конкурувати на закордонних ринках та забезпечувати власний попит на продукцію машинобудування. Але саме зараз, у тяжкі часи для обох держав, постав час пошуку нових стратегічних партнерів. І тому для нашої держави, і для підприємств Запорізького машинобудування взагалі на даний час є дуже актуальним освоєння нових ринків збуту своєї продукції. І з цією метою слід проводити на підприємствах галузі більш зважений та сучасний менеджмент з орієнтацією на іноземних споживачів, нову цінову політику, а також орієнтуватись на виважене та цілеспрямоване покращення якості продукції з використанням новітніх технологій та нововведень. А все це, у свою чергу, потребує зновтаки, додаткових капіталовкладень. Також, на думку багатьох спеціалістів та аналітиків галузі, враховуючи власні потреби, а також експортні можливості, слід відновити потужності підприємств важкого, енергетичного, електротехнічного машинобудування, верстато- і приладобудування, для випуску продукції нафтодобувної та нафтохімічної промисловості. Слід зауважити, що саме цілеспрямована і виважена державна та регіональна міжнародна економічна стратегія, націлена на довгостроковий період, сприятиме подальшому розвитку експортного потенціалу машинобудівної галузі всієї країни та нашої області зокрема. А це, своєю чергою сприятиме інтеграції Української економіки у світовий ринок, гармонізації соціально-економічного розвитку регіонів, раціональному територіальному розподілу праці, розвитку міжрегіональних і міжнародних економічних зв'язків.

ВИСНОВКИ

Виходячи з усього сказаного, проаналізувавши попередні дослідження авторів та сучасні статистичні показники роботи основних підприємств машинобудівної галузі Запорізького регіону, можна зробити певні висновки:

- машинобудівна галузь Запорізької області, представлена великою кількістю відомих потужних підприємств, що випускають конкурентоспроможну продукцію та мають високий експортний потенціал;
- на підприємствах машинобудівної галузі є проблеми: орієнтація в основному на експорт до Росії та колишніх соціалістичних країн, що на даному етапі не є досить актуальним, також недостатнє фінансування підприємств області з боку держави і приватних інвесторів, певні внутрішні проблеми, пов'язані, насамперед, з недосконалим менеджментом, валютно-фінансові проблеми, пов'язані з нестабільністю курсу національної валютної одиниці та багато інших;
- на сучасному етапі – етапі кризової ситуації в українській економіці – нестабільне політичне, міжнародне конфліктне та фінансове становище не дають змогу подальшої диверсифікації експорту та нарощуванню виробничих потужностей підприємств галузі, а також налагодженню зовнішньоекономічних зв'язків з новими стратегічними партнерами.

Формування експортного потенціалу машинобудівної галузі країни є паралельним процесом формування експортного потенціалу окремих підприємств, що є первинним. Виходячи з цього, саме на рівні підприємств можна керувати цим процесом формування і покращення експортного потенціалу.

Саме вирішенню цих проблем слід найближчим часом приділити багато уваги для того, щоб покращити експортний потенціал не лише машинобудівної галузі Запорізької області, а й експортного потенціалу української економіки взагалі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кутідзе Л. С. Експортний потенціал регіону: сутність, діагностика, механізми реалізації : монографія / Л. С. Кутідзе. — Запоріжжя : ЗНУ, 2011. — 318 с.
2. Мазаракі А. А. Управління експортним потенціалом України : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. А. Мазаракі. — К. : Нац. торг.-екон. ун-т, 2007. — 210 с.
3. Сіденко С. В. Проблеми забезпечення міжнародної конкурентоспроможності України: гуманітарний аспект / С. В. Сіденко // Антологія творчих досягнень : наук. зб. — 2008. — Вип. 5. — С. 78—82.
4. Кобзева Е. В. Експортний потенціал підприємства: сутність і особливості формування / Е. В. Кобзева // Проблеми економіки. — 2013. — № 4. — С. 281—284.
5. Стеценко Ж. В. Механизм развития и реализации экспортного потенциала в Украине / Ж. В. Стеценко // Экономика и государство. — 2008. — № 8. — С. 47—49.
6. Ковальчук М. Б. Экспортный потенциал Украины: проблемы реализации и пути усовершенствования / М. Б. Ковальчук // Вестник национального университета «Львовская политехника». — 2006. — № 554. — С. 300—304.
7. Статистичні дані / Офіційний сайт Державного комітету статистики статистична інформація [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

REFERENCES

1. Kutidze, L.S. (2011), *Ekspornij potencial regionu: sutnist', diagnostika, mexanizmi realizacii* [The export potential of the region: essence, diagnosis, mechanisms of implementation], monograph, ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.
2. Mazaraki, A.A. (2007), *Upravlinnya eksportnim potencialom Ukraïni* [Management of export potential of Ukraine], monograph, nac.орг.-ekon. un-t, Kiev, Ukraine.
3. Sidenko, S.V. (2008), “The problems of international competitiveness of Ukraine: humanitarian aspect”, *Antologiya tvorchix dosyagnen' : nauk. zbir.*, vol. 5, pp.78–82.
4. Kobzeva, E.V. (2013), “Innovative activity: the nature and characteristics of the formation”, *Problemi ekonomiki*, no. 4, pp. 281–284.
5. Stecenko, Zh.V. (2008), “The mechanism of development and implementation of the export potential of Ukraine”, *E'konomika i gosudarstvo*, no. 8, pp. 47–49.
6. Koval'chuk, M.B. (2006), “Export potential of Ukraine: problems of implementation and ways to improve”, *Vestnik nacional'nogo universiteta «L'vovskaya politexnika»*, no. 554, pp. 300–304.
7. Official site of the State Committee of statistics, available at: <http://ukrstat.gov.ua> (access July 02, 2014).